

**ALOYSII COLLA
ILLUSTRATIO GENERIS
DYSODII ADDITA ICONI
NONDUM COGNITA
SPECIEI, QUAM...**

ALOYSII COLLA

ILLUSTRATIO GENERIS DYSODII

ADDITA ICONE NONDUM COGNITA SPECIES, QUAM *DIFARICATI*
NOMINE DESIGNABUNT BOTANICI.

Memorie della Reale Accademia delle Scienze di Torino. Serie II.

ALOYSII COLLA

ILLUSTRATIO GENERIS DYSODII

ADDITA ICONE NONDUM COGNITA SPECIES, QUAM *DIFARICATI*
NOMINE DESIGNARUNT BOTANICI.

Lectis die 25 decembris 1822.

Inter innumerabilium, et rarissimarum specierum semina ab egregio viro de Botanice optime merito M. D. *Bertero* ex Anthyllis duobus ab hac aunis humiliter missa, nonnulla praesertim curavi nomine *Dysodii divaricati* praenotata, utpote genus tum mihi prorsus incognitum.

Diligenter sata in olla aprilis proxime elapso mense max memorata semina, plantulae exortae sunt, quae modico caloris gradu expositae, ac sedulo cultae floruerunt mense septembris, et semina matura praeberunt.

Aucto examini subjectis fructificationis partibus, pro certo habui pulchellam plantam ad *Syngenesium Polygamium necessarium*, usque *corymbiferarum* familiam pertinentem, novum genus constituisse a *Polynnia*, *Wedelia*, *Alcina*, et *Melampodio* non valde distinctum, eodemque characteres praecipuos praeferre ab illustri *Richard* constitutos.

circa suum *Dysodium divaricatum*, quos retulerant clarissimi *Parsonsius* (1) ac *Poirchias* (2); tamen nonnullas illustrationes adhuc mereri, et jure iconem esse proferendam, quam nemo ante publicavit.

Pro viribus propositum assequi conatus, gravissimo, illustres viri, judicio vestro hasce meas observationes committo.

Et primo quidem, si genera, *Lhuneo* duce, a tanto viro statuta expendamus, planta nostra ludit inter *Melanopodium*, et *Polytrichum*: nihil inde mirum, si celeberrimi viri *Humboldt*, et *Kunth* eandem *Melanopodii patidosi* nomine, cum nostrae simillimam designaverint, uti constat ex accurata ejusdem plantae descriptione (3), necnon e specimine ab amicissimo *Balbisio* mecum benevole communicato.

Ast *Melanopodii* genus refert receptaculum *paleaceum*; in *Dysodio* autem est *nudum*, nam verae periclytis argenteo-albidis adpersae, quibus instructum esse observabo (fig. 6), et quas paleas censuit *Humboldtius* asserens esse *deciduas*, rursus persistunt, partem ealyeis, indeque receptaculi constituent, et verae venae sunt, quae in receptaculo sicco oculis etiam nudis perspicuntur (fig. 7); puncta enim quibus adpersae sunt evanescent, uti in glandulis pellucidis frequenter contingit, eo quod humor, quo replebantur

(1) Pers. syn. pl. n. 489.

(2) Encycl. meth. supp. 12. 536.

(3) Bomb. ex Kunth nov. gen. et sp. p. 272. vol. 4.

exsiccatione decedat: insuper aliae *Melanopodii* stirpes referunt paleas oblongas, plus, minusve lanceolatas, et perspicue a receptaculi substantia distinctas.

2.º In *Melanopodiis* semen, seu *Achenium* (1), ut *Humboldtii* vocabulo utar, est *palea capsulari* inclusum, quae *pappus inanophyllus indivisus* a *Linnaeo* nuncupatur (2): at semina in nostra planta videntur revera *nuda* (fig. 8), nam *palea* ab *Humboldtio* descripta considerari potius debet veluti *testa* tegens *endopleuram*, quam ab *amygdalo* naturaliter haud secedat, ipsa autem sublevis, remaneat semen una tantum pellicula tectum, quae verum est *endopleura*: accedit pappus, et paleam non constituere minimum partem, sed potius tamquam appendices, seu bracteolas esse conspiciendas, quantum opo semina nuda securius tacetur, et undique a natura ipso disseminantur.

Verum est a *Clarissimis Lagasca* respectu *Melanopodii*, et *Rob. Browni* respectu *Alciniae*, et *Dysodii* novae inductam fuisse glossologiam, juxta quam considerarunt exterius tegumentum seminum tamquam *squamam*, uti vocant, *periclyti exterioris* (calycis); sed mihi datum non fuit nec paleas, neque squamas perspicere; etsi oculis bene armatis laeinas calycinas, indeque receptaculum diligenter,

(1) *Achena* Neck, *Achenium* Rich, *Akros* fr. fr. *Aceium* Link, appellatur fructus monospermus caucetos, cujus pericarpium adhucet calycis tubo, et *endopleura*, uti in floribus compositis. DC. *Flor. Elm.* p. 38.

(2) *Lin.* *syn. veg.* pag. 649.

ac pluries in successivis periodis maturitatis observaverim: dolet dignos hosce Botanicos icones non praeuisse sine quibus eorum dictis pie credendum! Ast si huiusmodi squama naturaliter non succedit in *Dysodii* seminibus, si endopleurae stricte adhaeret, si testae vices gerit, cui bonum nomen immutandum erat ad novam sapiendam theoriam? Sed haec caecanter repellenda quoties haud satis adhuc notas naturae leges non detegit (1).

(1) Doctrinam hanc secutus Clat. Hier. Coroll. usam statuit methodum *Compositarum*, quae *synanthem* vocat: nempe Liliis terminali instructis, praecipuus fructificationis partes, vel calycem *perichloem*, receptaculum *chaetothem*, discolorum capitulum *calathidum*, lantum seu imum *typothem* appellat: totae *organologia* sic statuta, haedilem quoque *organographiam* liliis ad determinandas *divisionsum*, *thalamum*, *ligulam*, *propectilium*, *sitam*, *compulsum*, ceterosque characteres, quibus distinguntur fructificationis partes: Bina 1.^a *calathidum* considerat tanquam spicam simplicem, liliatissimam, compulsum autem *divisum* seorsum, appropinquat, axem communem legentibus, bracteis; huiusmodi spicas sibi brevissimas, et maxime depressas *clinanthem* constituit: bracteis tres *perichloem*, in hoc naturali *calathidum* statu *perichloem* est *ulterior squamarum*, *clinanthi squamuliferum*. 2.^a Sed si flagamus (inquit) fasciculis inferioribus *abortivis*, bracteis autem *substantibus*, habebimus *perichloem pluricarinatam squamarum*, *clinanthum squamuliferum*. 3.^a Flagamus imper bracteis *superiores abortivas*, omnesque *disculos substantes*, habebimus *clinanthem nudum*, *perichloem mucronatam squamarum*. 4.^a Flagamus etiam 1.^a *Fluoculis inferiores abortivas*, ac eorum bracteis *substantibus*. 2.^a *Fluoculis superiores substantibus* et eorum bracteis *abortivas*, tum habebimus *perichloem pluricarinatam squamarum*, *clinanthem rem nudum*. 3.^a Flagamus denique *calathidum discidium eorum pluricarinatum gerentem*, ac bracteis *discolorum disci abortivas*, habebimus *dispositorem videri ingerentem*, uti in annualis generibus (*Dict. des sc. nat. bot. X p. 151*).

Ad *Polyminiam* Linnaeamam quod attinet, praemittendum recentiores *Botanicos*, etsi plures novae stirpes detectae fuerint, quae primo intuitu, habitu praesertim inspecto, ad illam spectare viderentur, rebus melius perpensis, tria constituisse distincta genera, *Polyminiam* scilicet, *Alcinam*, et *Weddianam*.

Polyminiae characteres sequentes essentialis tribuerunt —
 » *Receptaculum* paleaceum; pappus nullus: *calyx* duplex,

Et considerationes generales et principia, quibus una instituta methodus Cassiniana naturalis dicta, juxta quam *Synanthemonum* familia in 20 aliter tribus distinctis, quae novissimas sectiones continent, ubi quamplurima nova genera solum lateant.

Quod praeterea monetur inspectis his labor dicant Botanici summi; nihil sufficit rationes adducere, nec in descriptione *Dysodii* eandem methodum secutus esse fuerim.

Et 1.^a termini instituti non sunt adhibendi ubi ad indicanda organa nova detecta, quae non contingunt in methodo Cassiniana.

2.^a Glossologia Cassiniana rhectoria; tantis quoad tetrasos *Linnaei* cum explanationibus, et abunde sufficientibus ad characterum aspillandos, substituta.

3.^a Considerationes generales, et principia quibus una methodus instituta hypothetica, nec naturalis hypothetica dum consideratur organa non ut reuera sunt, sed ut praesupponuntur; nec naturalis, dum solata haec compellitur dum abque causa abhorret, et adhaerentia solum tantum anachronis; aliud est ablini integere, aliud laevata extingueri.

4.^a Distributio *Linnaeana* in *Syngonia* circumspecta naturalis, sumpto ordine monogynico, qui ad compositos non pertinet; videtur enim gentiliam fantasticae, quae in variis polygynis aliter, atque aliter praesentat; has capitula abundantius non tant; quid magis uterque monogynum quam procreatio? Quae methodi signi magis naturalis, quam illa, quae non factis modis perpetuis naturae leges acutatur?

» exterior 4-5-phyllus, interior 10-phyllus foliolis concavis (1).

Alcinae autem: » calyx simplex 5-phyllus patens, » foliolis ovatis; » receptaculum minimum paleaceum, paleis ovatis-concavis; » Pappus nullus; » semina in orbiculum » expansa, corticata, apice tuberculis 4 minimis, et quinto » perforata (2).

Hedelian denique = *Receptaculum* paleaceum. Pappus » 4-10-dentatus. Calyx simplex 4 vel 5-phyllus (3). *Semina* » terminata pappo substipitate membranaceo densiculato (4).

Quibus positis, et accurate perspectis oosteme plantae characteribus infra notatis, facile quisque dignoscere potest recte de illa novum genus fuisse constitutum.

Differt enim a praecedentibus circa receptaculum, in illis paleaceum, in *Dysodio nudum* (fig. 6 et 7); differt insuper a *Polymania* ratione calycis, qui simplex est, non duplex (fig. 1); differt postremo ab *Alcina*, et *Hedelia* etiam circa seminum formam, substantiam, appendices.

Sed descriptiones, quas habemus a Richard, a Persoonio (5), ab Humboldtio (6), aliisque (7), minus perfectae

(1) Willd. sp. pl. tom. 3. part. 3. p. 2335.

(2) Pers. syn. pl. 22. 431.

(3) Willd. loc. cit. p. 2334.

(4) Pers. loc. cit. p. 490.

(5) Pers. loc. cit. p. 433.

(6) Humb. loc. cit.

(7) *Catalogue Encycl. meth. supp.* 21. 531, nec non *dict. des sc. natur.* vol. 13. p. 573, 574.

mibi visae sunt ad tollendam omnem ambiguitatem; quapropter aliam ex viva planta praebere existimaui, addita lecae nudum, ut sciam, allata.

Nomen *Dysodii* mehercule minus accommodatum est, eo quod substantiam *foetentem* indicet (1) in planta penitus inodora; sed retinendum censui ad confusionem vitandam.

Restat igitur ut descriptionem vobis tradam.

DYSODIUM (syngenesia polygamia necessaria *Lin.* Corymbiferae *Juss.*: Syantherae *Heliantheae. Rich. R. Brown. Cassini*).

Charact. essent. genericus.

Cal. simplex 1-phyllus 5-partitus. *Coroll.* radii 8-10, disci numerosae. *Germ.* difforme. *Recept.* nudum columnae centrali. *Sem.* difformia nuda, basi attenuata, latere externo coarctato superius biglanduloso, apice oblique truncato, receptaculi columnam circumvolventia, eique basi adnexa. *N.*

Charact. essent. specificus.

D. divaricatum, caule herbaceo, ramis divaricatis, foliis oppositis ovatis, basi in petiolum attenuatis, apice subaeuminatis, inaequaliter grosse-dentatis sinuatisve, pedunculis in dichotomia solitariis. *N.*

(1) Nomen hoc videtur compositum a vocalibus Graecis δυσ (foetens) ὄσος (albus) juxta quod fuerat *Leucorea* circa quam *Dysodemum fuscicolum*, quam modernis *Seritum foetidum* vocant (Willd. sp. pl. p. 10, n. 1, p. 1063); cuius forte a *Dysodii* (super, diffusilis et luteus, Latine *Gescoledium* *Reich.*, vnde *Dioscorus asper*) derivatum nomen, sed in planta nostra nullam asperitatem talis sensibilem invenimus.

D. caule herbaceo divaricato, foliis oppositis rhombico-ovatis, subdentatis, pedunculis dichotomislibus = *Pera. syn. pl.* 11. 489.

Melampodium paludosum: herbaceum, ramis lineis pilosa instructis; foliis ovatis acuminatis, basi cuneatis, grosse dentatis, supra scabris, subtus hispidulis; polca akenium obtegente costata subverucoso-exasperata, apice exteriore denticulata. *Humb. ex Kunth. nov. gen. et sp. p.* 272. vol. 4.

Hab. prope st. Martham juxta rivum *Gayra*, et ab incolis vulgo *sorito* dicitur: (*Bertero*): floret sept.-octob. Flores flavi O.

Description.

Radix annua fibroso-ramosa. *Caules* herbaceus, sesquipetalis, teres, piloso-hispidulus, subcanaliculatus ramosus. *Rami* oppositi per dichotomiam, divaricati, teretes. *Folia* 1-2-pollicaria, opposita, ovalia, basi in petiolum attenuata, apice attenuato-acuminata, margine inaequaliter grosse-dentata, interdum caulina praecipue subsinuata, dentibus sinibusque obtusis, ramis saepius sub-integra, trinervia, costa media nervisque lateralibus subtus piloso-hispidulis, venosa, supra viridia, subtus pallidiora, utrinque scabriuscula. *Petioles* canaliculato-marginati in costam mediam desinentes. *Flores* compositi radiati. *Pedunculi* in dichotomia solitarii, 2-3-pollicares, teretes, pilosiusculi. *Calix* simplex, 1-phyllus, 5-partitus, persistens, subglaber, laciniis venosis, patentissimis, ovato-subrotundis, acutiusculis,

margine ciliatis (fig. 1). *Corollulæ* radii 8-10 femineæ, scindifosculosæ, patentes, unico ordine dispositæ (fig. 9): *ligula* flava 2 linea longa, $1 \frac{1}{2}$ lata, ovata, concava, apice truncata, 3-dentata, dentibus inæqualibus viridescens (fig. 2. a): *tubo* albescente capillari ligula triplo brevior (fig. 2. b): *stylus* brevissimus bipartitus (fig. 2. c): *stigmata* duo simplicia, reflexa, atrata (fig. 2. d): *germen* difforme (fig. 2. e). *Corallulæ* disci numerosæ, hermaphroditæ, steriles, erectæ, longitudine radiorum, infundibuliformes (fig. 3): *tubo* basi albido, hinc flavescens (fig. 3. a): *limbo* duplo brevior, flavo 5-dentato (fig. 3. b): *stamina* quinque; *filamenta* medio tubi inserta (fig. 4): *antheræ* coalitæ, apice appendiculatæ, atratæ (fig. 5): *stylus* simplex incrassatus, exsertus (fig. 4. a): *stigma* indivisum sterile (fig. 4. b). *Receptaculum* coævum, nudum, argenteo-albescent, punctato-venosum, (fig. 6) columna centrali instructum. *Semina* ex radiis difformia, 1-linea lata, $1 \frac{1}{2}$ longa, rugoso-calloso, subcetragna, basi attenuata, latere externo convexo superne 2-3-tuberculato, cæteris planis, apice oblique truncata, nigra (fig. 8), receptaculi columnam circumvolventia, eique basi adnexa (fig. 6. a). Planta tota inodora, insipida.

Iconis explicatio.

Fig. 1 Calyx simplex 1-phyllus, 5-partitus, postice visus magnitudine naturali.

- Fig. 2 Corollula radii semiflosculosa cum pistillo: duplo aucta.
- Fig. 3 Corollula disci flosculosa: duplo aucta.
- Fig. 4 Eadem longitudinaliter dissecta, et explausa cum staminum filamentis, quibus antherae sublatae sunt, ut appareat stylus incrassatus, exsertus, sterilis: duplo aucta.
- Fig. 5 Stamina separata, ut appareant filamenta libera cum antheris in cylindrum coactis: duplo aucta.
- Fig. 6 Receptaculum antice visum, cui sublatae fuerunt corollulae, et quatuor semina, ut appareant venae argenteo-punctatae, et adnexa semina: magnitudinis naturali.
- Fig. 7 Idem post naturalem casum seminum, ut appareant columna centralis, et venae punctis argenteis destitutae ob exsiccationem liquoris, qui prius replebantur: magnitudinis naturali.
- Fig. 8 Semina sicca variis lateribus visa: duplo aucta.

)

(

,

4

Chrysothamnus parryi

